

УДК: 7. 5527

ВИРІШЕННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС РОБОТИ НАД НАВЧАЛЬНИМ МАЛЮНКОМ

кандидат архітектури, доцент, Берлач О.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Україна, Луцьк

Обґрунтовано специфіку вирішення творчих завдань під час роботи над навчальним малюнком, особливості образного відображення реальної дійсності в процесі малювання. Розкрито процес формування графічного художнього образу, як складної системи, охарактеризовано його компоненти, проаналізовано типові помилки на заняттях навчальним малюнком. Вивчено необхідні рівні образотворчих умінь і навичок реалістичного малювання. Встановлено, що без володіння образотворчою грамотою формування художнього образу неможливе. Знання педагогами шляхів вирішення творчих завдань при роботі над навчальним малюнком, основ формування художнього образу, можливостей академічного малювання дозволить їм в подальшій педагогічній діяльності науково підходити до вирішення проблеми розвитку творчих здібностей на заняттях образотворчого мистецтва.

Ключові слова: художній образ, навчальний малюнок, образотворче мистецтво, рисунок, образотворча діяльність.

кандидат архитектуры, доцент, Берлач А. П. Решение творческих задач при работе над учебным рисунком/ Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Украина, Луцк

Обоснованно специфику решения творческих задач при работе над учебным рисунком, особенности образного отражения реальной действительности в процессе рисования. Раскрыто процесс формирования графического художественного образа, как сложной системы, охарактеризованы его компоненты, проанализированы типичные ошибки на занятиях учебным рисунком. Изучены необходимые уровни изобразительных умений и навыков реалистического рисования. Установлено, что без владения изобразительной грамотой формирования художественного образа невозможно. Знание педагогами путей решения творческих задач при работе над учебным рисунком, основ формирования художественного образа, возможностей академического рисования позволит им в дальнейшей педагогической деятельности научно подходить к решению проблемы развития творческих способностей на занятиях изобразительного искусства.

Ключевые слова: художественный образ, учебный рисунок, изобразительное искусство, рисунок, изобразительная деятельность.

Candidate of Architecture, Associate Professor O. P. Berlach Solving creative tasks while working on a drawing/ Lesia Ukrainka East European National University Ukraine, Lutsk

The specifics of solving creative problems during work on the drawing drawing, features of figurative reflection of the real reality in the process of drawing are substantiated. The process of formation of a graphic artistic image as a complex system is described, its components are characterized, typical errors in the classroom are analyzed by the drawing drawing. The necessary levels of visual skills and skills of realistic drawing have been studied. It is established that without the possession of a

pictorial letter of formation of an artistic image is impossible. Teachers' knowledge of ways of solving creative tasks when working on a drawing pattern, the foundations of forming an artistic image, the possibilities of academic drawing will enable them in the further pedagogical activity to scientifically approach the solution of the problem of development of creative abilities in the classes of fine arts.

Key words: artistic image, educational drawing, fine arts, drawing, visual activity.

Вступ. Підвищення теоретичного і практичного рівня підготовки педагогів, які викладають предмети мистецького циклу, а саме образотворче мистецтво, одне із найактуальніших завдань загальноосвітньої та професійної школи. Адже, саме викладач образотворчого мистецтва вирішує цілий ряд специфічних завдань пов'язаних з естетичними можливостями мистецтва, забезпечуючи тим самим ціленаправлене формування в учнів та студентів творчих здібностей, які в кінцевому результаті виступають обов'язковою умовою успішного здійснення будь-якого виду образотворчої діяльності. В зв'язку з цим гостро постає питання про підготовку такого педагога, який не тільки має глибокі знання дисциплін мистецького циклу, досконало володіє вміннями і навичками реалістичного зображення дійсності, але й розуміє сутність творчості, процес формування художнього образу, який є специфічною формою відображення об'єктивної дійсності в мистецтві, результатом спеціальних образотворчих знань, умінь і навичок, всієї творчої діяльності художника-педагога [2].

Значні можливості для підготовки творчого художника-педагога надають заняття з малюнку, так як малюнок є основою образотворчої грамоти і ведучою дисципліною в системі художньо-педагогічної

освіти та естетичного виховання майбутніх педагогів, має безмежні можливості для розвитку творчих здібностей, формування естетичного смаку та естетичних потреб у студентів.

Мета – розкрити процес формування художнього образу через технологічні прийоми вирішення творчих завдань під час роботи над навчальним малюнком.

Наукові розвідки з вивчення питання формування творчого графічного образу, вирішення творчих завдань при роботі над навчальним малюнком розглядає Л.В. Медведєв в навчальному посібнику «Формирование графического художественного образа на занятиях по рисунку», але проблематика вирішення творчих завдань при роботі над навчальним малюнком автором залишилася по за увагою.

Виклад основного матеріалу. Термін «рисунок», по різному тлумачиться художниками-педагогами, провідними науковцями. Так, в навчальному посібнику М. М. Ростовцева «Академический рисунок», вказується «під терміном «рисунок» ми розуміємо, зрозуміле, виразне і лаконічне вираження основної форми. Вживається цей термін в різних мистецтвах по-своєму, набуваючи свого значення. Наприклад, живописець і архітектор під словом «рисунок» розуміють вираження об'ємної форми; музикознавець, аналізуючи музичний твір, говорить про мелодійність рисунка; хореограф вказує на рисунок тацю. Словом «рисунок» ми називаємо не тільки лінійний абрис, лінійне окреслення якогось предмета, але і все впорядкування форми в зображенні» [5. с.5].

В образотворчому мистецтві у визначенні терміну «рисунок» існують значні розбіжності. Художники епохи Відродження рисунок розглядали як основу будь якого зображення, як основу професійної підготовки. Мікеланджело писав: «Рисунок, який інакше називають

мистецтвом начерку, є найвищою точкою і живопису, і скульптури, і архітектури; рисунок – джерело і корінь всякої науки»[3. с.4].

Подібну думку ми знаходимо майже у всіх трактатах того часу – Ченніно Ченніні, Альберті, Леонардо да Вінчі, Дюрера та ін.

Наприклад І. Крамской визначає рисунок як графічний елемент побудови зображення: «Рисунок – лінія, границя, зовнішній абрис; в дійсності – це є не тільки границя, але і та міра скульптурного моделювання форми, яка відповідає дійсності» [4. с.3].

В наш час малюнок розглядається як процес пізнання, активного вивчення природи і процес образного відображення дійсності. В умовах сучасної школи, на зміну малюнку, прийшло образотворче мистецтво, внаслідок чого і поняття малюнка вимагає більш чіткого і конкретизованого визначення. Отже, поняття «рисунок» багатьма науковцями, художниками-педагогами трактується: «Рисунок – це не тільки образ предмета, але і його художньо-естетичні якості; інакше кажучи, рисунок – це художньо-образне відображення об'єктивної дійсності графічними засобами» [3. с.4].

Вивчення студентами науково-теоретичних понять, які стосуються малюнка, ще не забезпечують підвищення рівня їх професійної підготовки. Не менш важливе місце в професійній підготовці художника-педагога, вчителя образотворчого мистецтва займають знання і навички техніки малюнка, що проявляються в умінні практичного застосування набутих знань. Звідси, напевно, впливає необхідність вивчення академічного малюнка та систематичного, цілеспрямованого розвитку на цій основі зорового сприйняття, образного мислення, просторового бачення, що створює основу формування творчих здібностей. Якими б досконалыми не були знання студента в області теорії мистецтва, якими професійними навичками він не володів, основна мета професійної підготовки не

буде досягнута, якщо він не володіє принципами створення графічного художнього образу. Навчити можна лише тому, що знає і чим володіє сам педагог. Тому, майбутній художник-педагог, який не має твердих знань з теорії художнього образу, не володіє практикою його графічного втілення, не зможе передати своїм вихованцям художньо-образні основи зображення. Відповідно, студенту на заняттях з малюнка передусім необхідно вчитися володіти не тільки професійними вміннями і навичками реалістичного малювання, але й пізнавати процес створення художнього образу, який має місце в будь-якій графічній вправі чи навчальній постановці [3].

Головне завдання творчого малюнка – створення художньо-графічного образу на основі вивчення природи і визначення в ній індивідуального та характерного [6].

В кожній творчій роботі художник виражає свою позицію, через манеру виконання, яка виробляється в результаті тривалого вивчення навколишньої дійсності. В процесі навчання, майбутній професіонал порівнює, виявляє виразні відмінності, найбільш цікаві форми, замальовує їх, або старається запам'ятовувати. Замальовки та начерки допомагають виявити характер об'єкта за яким ведеться спостереження, його особливі риси. Ці спостереження студент використовує для визначення композиційного сюжету в картині. Володіння професійними навичками в малюнку повинно включати процес розвитку творчих здібностей. Оволодівши на практиці цілим рядом закономірностей, методів і технічних прийомів, художник старається передати своє відношення до зображуваного. Тому процеси вивчення і творчості в образотворчому мистецтві взаємопов'язані. Вивчаючи окремі прийоми в малюнку, студент одночасно засвоює володіння методом творчого виконання малюнків. Поряд з відмінною передачею пропорцій, положення предмета в

просторі, побудові його форми, необхідно розвивати художній смак, вчитися пошуку свого особистого, творчого трактування зображення.

Під час вивчення малюнка, а особливо в творчій роботі, застосовуються різноманітні матеріали та технічні прийоми, але всі вони розглядаються як засоби вираження змісту, художнього задуму. Вони не можуть бути самоціллю, не повинні відволікати від головного – правдивої і виразної передачі зображення навколишньої дійсності. Творчі малюнки в переважній своїй суті виконуються різними способами. В деяких випадках не є помилкою збереження контурів предмета, які виконані тонкою строго сухою лінією, в іншому передача об'єму зображуваного предмета, його форми і фактури короткими штрихами м'якого графітного олівця, виразно виявляючи характерні особливості моделі. Виконання творчих малюнків художниками здійснюється як лінійним, так і тональним малюнком. Лінією вони користуються як умовним засобом вираження форми, адже в природі лінії не існує, існують лише площини по різному розвернуті до джерела світла та ока спостерігача. Пляму, як виражальний графічний засіб застосовують для передачі об'єму натурної моделі [6].

Лінійний малюнок має свої виражальні можливості. З допомогою лінії зорова форма предмета відділяється від навколишнього простору, служить границею між зображуваним предметом і тлом. Тому, для кращого розуміння малюнка майбутній педагог має навчитися відчувати лінію, як найважливіший елемент зображення живої форми. Дослідниками встановлено наступні різновиди лінії: тонка, широка, контурна, виконана пером чи твердим олівцем. За допомогою цих різновидів художник передає в картині об'єм і простір. Нерідко творчі малюнки виконуються пером чи пензлем, пастельними олівцями, сангіною, вуглем, крейдою тощо.

Для виявлення об'єму широко застосовується перехресна штриховка, яка виконується по напрямку великої форми. Зіставляючи різноманітні матеріали та використовуючи контрасти освітлення, художник досягає найбільшої виразності в малюнку.

Фактуру матеріалу в малюнку художник передає наступними прийомами: штрихування, розтушовка, розтирання і т. д.

Відповідно до поставленої художником мети та розкриття задуму в творчих малюнках використовуються різноманітні сорти паперу. Зернистий папір застосовується переважно для малювання вуглем чи сангіною. Тут матеріал залишає надзвичайно широку, енергійну лінію. Цей папір використовується здебільшого для виконання короткочасних замальовок, начерків. Для виконання довготривалого малюнку доцільно використати гладкий, твердий малювальний папір та тверді олівці.

Тонка лінія і штрих, покладені в правильному напрямку, можуть виразно передавати характерні особливості зображуваного.

Практикуючи в замальовках і поступово ускладнюючи творчі завдання, треба приділяти велику увагу малюванню з натури.

Висновок. Таким чином, вивчення основ навчального малюнка є складним пізнавальним процесом, де значне місце займає емоційно-образне, творче сприйняття явищ навколишньої дійсності, а вирішення творчих завдань при роботі над навчальними постановками сприяє активному формуванню художнього образу.

Література:

1. Берлач О. П. *Малярські техніки, методи і прийоми роботи в станковому живописі / О. П. Берлач/ методичні рекомендації для студентів спеціальності образотворче мистецтво – Луцьк.: «Твердиня», 2011.- 49 с.*

2. Дем'янчук О. Н., Чихурський А. С., Берлач О. П. Естетизація навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи-інтернату / О. Н. Дем'янчук, А. С. Чихурський, О. П. Берлач / монографія – Луцьк.: Волинська обласна друкарня, 2017. – 220 с.
3. Л. Г. Медведев. Формирование графического художественного образа на занятиях по рисунку / Л. Г. Медведев / - М.: Просвещение, 1986. – 159 с.
4. Крамской И. Н. Об искусстве / И. Н. Крамской / - М., 1960. - С.88.
5. Ростовцев Н. Н. Академический рисунок / Н. Н. Ростовцев / - М.: Просвещение, 1984.- С.5.
6. Унковский А. А. Изобразительное искусство / А. А. Унковский / Учебно-методическое пособие – М.: Просвещение, 1987.- С.4-9.

References:

1. Berlach O. P. Malyars'ki tekhniky, metody i pryomy roboty v stankovomu zhyvopysi / O. P. Berlach/ metodychni rekomendatsiyi dlya studentiv spetsial'nosti obrazotvorche mystetstvo – Luts'k.: «Tverdynya», 2011.- 49 s.
2. Dem"yanchuk O. N., Chykhurs'kyu A. S., Berlach O. P. Estetyzatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu zahal'noosvitn'oyi shkoly-internatu / O. N. Dem"yanchuk, A. S. Chykhurs'kyu, O. P. Berlach/ monohrafiya – Luts'k.: Volyns'ka oblasna drukarnya, 2017. – 220 s.
3. L. H. Medvedev Formyrovanye hrafycheskoho khudozhestvennoho obraza na zanyatyakh po rysunku/ L. H. Medvedev/ - M.: Prosveshchenye, 1986. – 159 s.
4. Kramskoy Y. N. Ob yskusstve/ Y. N. Kramskoy/ - M., - 1960. - S.88.
5. Rostovtsev N. N. Akademycheskyu rysunok / N. N. Rostovtsev/ - M.: Prosveshchenye, 1984. - S.5.
6. Unkovskyy A. A. Yzobrazytel'noe yskusstvo / A. A. Unkovskyy/ Uchebno-metodycheskoe posobyе – M.: Prosveshchenye, 1987.- S.4-9.